

Bijlage 3

Samenwerkingsagenda Krimp 2015-2016

In het kader van het Programma Bevolkingsdaling zullen begin 2015 (nieuwe) maatwerkafspraken worden gemaakt tussen het Rijk en de krimp- en anticiperregio's. Deze afspraken zijn bedoeld om de regionale aanpak van de krimp-problematiek verder te versterken. Daarbij worden ook de aanbevelingen van het team midterm review aan provincies en gemeenten betrokken. Ten behoeve van deze afspraken zijn in deze bijlage de mogelijkheden van rijksondersteuning in beeld gebracht. Regio's kunnen hieruit kiezen. Lopende afspraken tussen Rijk en regio in relatie tot bevolkingsdaling zullen eveneens een plaats krijgen in het afsprakenkader. Dat geldt ook voor afspraken in 'aanpalende trajecten', zoals het MIRT, GROS en regiospecifieke programma's (bijvoorbeeld voor Noordoost Groningen). Dit uiteraard alleen voor zover deze een relatie hebben met bevolkingsdaling. Dit alles met het oog op een doelmatiger en doeltreffender inzet van rijksinstrumenten.

I WONEN & RUIMTE

1. AANPAK PARTICULIERE WONINGVOORRAAD	
Regionale opgaven	Een gezonde woningmarkt is van belang voor de leefbaarheid. In krimp- en soms ook anticiperregio's is een overschot aan woningen en laat de kwaliteit van de particuliere woningvoorraad soms te wensen over. Daarom zullen regio's woningen uit de markt (gaan) halen; dit geldt ook voor de particuliere woningvoorraad. Hiervoor diverse instrumenten beschikbaar: zowel juridisch als financieel.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale kennisdeling om particuliere eigenaren te stimuleren zelf met onderhoud en leegstandsopgave aan de slag te gaan. • Regionale kennisdeling over inzet van juridisch instrumentarium, zoals aanschrijving ten behoeve van onderhoud en onteigening ten behoeve van sloop en/of uitruil. • Regionale kennisdeling over de wijze waarop prijsopdrijvende effecten van sloop- en onttrekkingfondsen van provinciale en andere partijen (niet rijksoverheid) kunnen worden voorkomen.
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Provincies, Gemeenten • Corporaties, Banken • Eigenaar-bewoners
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departement	BZK en IenM

2. JURIDISCH EXPERTTEAM PLANSCHADE	
Regionale opgaven	In krimp- en anticiperregio's zijn veelal aanpassingen in plancapaciteit en bestemmingsplannen nodig. Bij het terugdringen of wijzigen van plancapaciteit speelt het risico van planschade.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Inzet diensten van de Juridische Expertpool Planschade om inzicht te geven in risico's en de mogelijkheden om hier op een goede manier mee om te gaan.
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Provincies, Gemeenten
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departement	BZK en IenM (i.s.m. de Rijksdienst voor ondernemend Nederland)

3. LANGER ZELFSTANDIG WONEN	
Regionale opgaven	In het bijzonder krimp- en anticipeerregio's hebben te maken met een sterk vergrijzende bevolking. Het is daarom van belang op regionaal niveau tot afspraken te komen over de randvoorwaarden voor langer zelfstandig wonen van ouderen en herstructurering van het zorgvastgoed.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale inzet aanjaagteam Wonen & Zorg om samenwerking tussen voor wonen & zorg relevante partijen te bevorderen. • Regionale inzet Transitieatlas Zorg & Welzijn ten behoeve van verkenning en dialoog regionale scenario's zorg(vastgoed).
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgverzekeraars, Zorgkantoren, Zorgaanbieders • Provincies, Gemeenten • Woningcorporaties • Cliëntenorganisaties, Beroepsorganisaties
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016. Aanjaagteam Wonen & Zorg t/m 31.12 2015
Betrokken departementen	BZK en VWS

4. AANPAK LEEGSTAAND VASTGOED IRT LEEFBAARHEID	
Regionale opgaven	Krimp- en anticipeerregio's zoeken naar nieuwe manieren van ruimtelijke ordening om gebieden leefbaar te houden en waarde te creëren. Ook zijn ze op zoek naar kansrijke strategieën om om te gaan met leegstaand vastgoed (herbestemmen of slopen).
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale experimenten gericht op het inspireren van decentrale overheden en lokale partijen om waarden te creëren en zoveel mogelijk te behouden in krimpende regio's met nieuwe manieren van ruimtelijke ordening, waarbij initiatieven van onderop een rol spelen. • Regionale kennisdeling op het gebied van ruimtelijke economische ontwikkeling bij afnemende vraag naar ruimte en vastgoed (van groei naar krimp). • Inzet Expertteam Kantorentransformatie.
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Provincies, Gemeenten, Samenwerkingsverbanden • Bedrijven • Burgers • (Kennis)instellingen
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departement	IenM en BZK

5. HERBESTEMMING ERFGOED	
Regionale opgaven	In krimpgebieden ontstaat leegstand, ook bij (rijks)monumentale gebouwen. Dat levert een vraagstuk op van behoud en beheer. Aan de andere kant kan het erfgoed/monumentaal vastgoed in positieve zin dienen als ontmoetingsplek voor bewoners, kan het er voor zorgen dat bewoners weer trots ontwikkelen op het gebied, kan het dienen als voedingsbodem voor nieuwe sociaaleconomische innovatie en kan het zelfs bezoekers/toeristen aantrekken.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Tot en met 2016 stelt de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed middelen, kennis én menskracht beschikbaar op titel van de Visie Erfgoed en Ruimte (een bijlage van de SVIR). Voorbeelden van nu lopende trajecten zijn: <ul style="list-style-type: none"> - het aardbevingsgebied in Groningen: herstel van monumenten kan gekoppeld worden aan innovatie in termen van duurzaamheid, leefbaarheid en werkgelegenheid; - een op de biografie van een gebied geënt toeristische beleid waarbij karakteristiek vastgoed een bijpassende herbestemming kan krijgen; - het sturen op leegstand op het schaalniveau van de stad; - stads- en dorpscentra: wat zijn de kwaliteiten en hoe kunnen die benut worden); - winkelstraten: de biografie van een winkelstraat – veelal verbonden aan een lange geschiedenis – kan aanknopingspunten bieden voor de branding c.q. transformatie van de straat. • Regionale inzet van een digitale Krimp & Erfgoedatlas, 'communities of practice' en onderzoeksateliers
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Overheden • Corporaties • Kennisinstellingen • Lokale (bewoners)initiatieven
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departementen	OCW (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

II VOORZIENINGEN

6. BESCHIKBAARHEID ZORGVOORZIENINGEN	
Regionale opgaven	Bevolkingskrimp gaat gepaard met vergrijzing en kan tot een grotere zorgvraag leiden, evenals een gelijktijdige kwantitatieve daling van het (zorg)voorzieningenniveau. Ook hebben sommige krimpregio's te maken met een gezondheidsachterstand.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Actueel (regionaal) inzicht in posten spoedeisende hulp en huisartsenposten ten behoeve van bereikbaarheidsanalyses (beschikbaar vanaf voorjaar 2015). • Advies op maat vanuit het stimuleringsprogramma 'Gezond In... Lokale aanpak gezondheidsachterstanden' ter versterking van de integrale aanpak, gericht op het verminderen van gezondheidsachterstanden.' • Leren van goede voorbeelden via het netwerk 'Het Nationaal Programma Preventie', bestaande uit meer dan 300+ partners uit zorg, wijk, onderwijs en werk, die activiteiten ontplooiën voor een vitaler en gezonder Nederland. • Regionale inzet van instrumenten en interventies in kader Nationaal Programma Ouderenzorg, zoals de (huisartsen) praktijkwijzer gericht op herstel en behoud van zelfredzaamheid en kwaliteit van leven van kwetsbare ouderen. • Bieden van overzichten van zorgaanbod via "Zorg op de kaart". • Regionale inzet Transitieatlas Zorg & Welzijn ten behoeve van verkenning en dialoog regionale scenario's eerstelijnszorg.
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgverzekeraars, Zorgkantoren, Zorgaanbieders • Gemeenten, Woningcorporaties • Cliëntenorganisaties, Beroepsorganisaties
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departementen	VWS en BZK

7. SAMENWERKING SCHOOLBESTUREN EN GEMEENTEN	
Regionale opgaven	In krimp- en anticiperregio's is sprake van een sterke daling van leerlingaantallen, Deze ontwikkeling vraagt om een toekomstbestendig onderwijsaanbod van goede kwaliteit, toegankelijkheid en diversiteit. Dit raakt zowel het primair- als voortgezet onderwijs. Schoolbesturen gaan over het onderwijsaanbod. Zij bepalen samen met gemeenten waar scholen en opleidingen komen.
	<ul style="list-style-type: none"> • Cofinanciering van regionale procesbegeleiders die de samenwerking tussen besturen op gang moeten brengen, gericht op een regionaal onderwijsplan. • Inzet van de Transitieatlas Onderwijs ten behoeve van aanjagen dialoog over regionale scenario's fusie/sluiting scholen.
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Schoolbesturen • Gemeenten • Ouders/Medezeggenschapsorganen
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departementen	OCW en BZK

8. VITALE SPORTVERENIGINGEN EN ACTIEVE LEVENSTIJL

Regionale opgaven	<ul style="list-style-type: none"> • In krimp- en anticiperregio's is de invloed van de demografische transitie op sportclubs en –accommodaties groot. Dit door onder andere oudere en/of minder leden en vrijwilligers. Dat heeft bijvoorbeeld gevolgen voor de levensvatbaarheid van de club en de (contributie)inkomsten. Ook heeft de financiële situatie van gemeenten invloed op de verenigingen en accommodaties (teruglopende subsidies). Daar staat tegenover dat het relevant is om ook in krimp- en anticiperregio's aandacht te geven aan sport en bewegen in de buurt, gericht op een gezonde en actieve levensstijl.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Uitwerken van een voorstel voor een aantal regionale pilots met:<ul style="list-style-type: none"> - Regionale inzet Transitieatlas Sport ten behoeve van dialoog over regionale scenario's bundeling/spreiding sportvoorzieningen - Regionale inzet 'Open club sessies' (NOC*NSF): samen met sportbonden en lokale/regionale sportorganisaties, inspiratiesessies om verenigingen te stimuleren zich open te stellen voor anderen en een grotere maatschappelijke rol te spelen. - Regionale kennisdeling rond geslaagde experimenten
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Sportverenigingen • Gemeenten • Bewoners/Sporters
Duur ondersteuning	Geheel 2015
Betrokken departementen	VWS, BZK (i.s.m. NOC*NSF, NISB)

III ECONOMISCHE VITALITEIT

9. VERSTERKING MKB	
Regionale opgaven	Het MKB levert een belangrijke bijdrage aan de economie van krimp- en anticipeerregio's. Met name voldoende financieringsmogelijkheden voor het MKB zijn van groot belang.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Regionale inzet op basis van het aanvullend landelijk actieplan MKB-financiering. • Regionale ondersteuning van startups en groeiers bij het vinden van de juiste partners, netwerken en het leren van de benodigde MKB-vaardigheden. • Regionale voorlichting en inzet MKB-instrumentarium gericht op versterking van de participatie van het MKB in de topsectoren.
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Overheden • Ondernemingen
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departement	EZ

10. VERSTERKING RETAIL & DETAILHANDEL	
Regionale opgaven	De retailsector staat in krimp- en anticipeerregio's sterk onder druk. Om de retail landelijk te ondersteunen is de Retailagenda gelanceerd, die aansluit op lopende initiatieven. Landelijke doelstelling is om in 2020 weer een gezonde, vernieuwende en kansrijke retailsector te hebben
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Eind 2014 worden concrete afspraken gemaakt om de sector klaar te maken voor de toekomst, haar verdienkracht te vergroten en zo bij te dragen aan de leefbaarheid. • Regionale inzet aanjaagteam vanuit de Winkeltop ten behoeve van onder andere agenderen / bespreekbaar maken leegstandsproblematiek, verbinden van publieke en private partijen op lokaal en regionaal niveau, aanreiken van 'best practises', verbinden en afstemmen van bestaande en nieuwe initiatieven rondom aanpak leegstand. • Regionale kennisdeling detailhandel & krimp via Kennisplatform centrumontwikkeling in krimp en anticipeergebieden (KIK)
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Overheden • Ondernemingen
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departement	EZ (i.s.m. IPO en VNG), IenM , BZK (i.s.m. KIK)

11. VOLDOENDE TECHNISCH PERSONEEL

Regionale opgaven	In krimp- en anticipeerregio's is vaak sprake van hoge werkloosheid en van een sterk dalende beroepsbevolking. Beschikbare functies in de technische sectoren kunnen vaak niet worden vervuld doordat er onvoldoende geschoold technisch personeel voorhanden is. Het Nationaal Techniekpact heeft tot doel om in 2020 voldoende en goed gekwalificeerde technici voor de arbeidsmarkt te hebben. Daartoe worden langs drie speerpunten activiteiten uitgevoerd: a) stimuleren van de keuze voor een technische opleiding b) vormgeven van aantrekkelijk technisch beroepsonderwijs en c) behoud van arbeidskrachten en zorgen voor een aantrekkelijke werkomgeving.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Inzet van sectorplannen in de Techniek via regionale techniekpacten van de vijf landsdelen. Door inzet van de Brug-WW (werklozen aan werk helpen met behulp van WW-middelen) binnen de sectorplannen kunnen werklozen in de krimp- en anticipeerregio's betere kansen op werk krijgen. Waar opportuun kunnen hierover afspraken worden gemaakt binnen de (regionale) sectorplannen. • Regionale kennisdeling over verruiming van scholingsmogelijkheden in de WW
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Technische ondernemingen • Onderwijsinstellingen
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016 (tot 2020)
Betrokken departementen	SZW, OCW en EZ

12. BEVORDEREN GRENSOVERSCHRIJDENDE ARBEID

Regionale opgaven	Krimpregio's zijn veelal grensregio's. Daar liggen kansen in het bevorderen van de grensoverschrijdende arbeid. Deze kansen zijn onder andere in de 'Kansenatlassen' in beeld gebracht.
Ondersteuning Rijk	<ul style="list-style-type: none"> • Co-financiering van 'ontgrenzers'. • Regionale kennisdeling over de mogelijkheden van Duits in het MBO-curriculum. • Regionale ondersteuning bij arbeidsbemiddeling over de grens heen (onderdeel van het programma EURES)
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Overheden • Ondernemers • Werknemers in het grensgebied en hun gezinsleden • Maatschappelijke organisaties
Duur ondersteuning	Geheel 2015 en 2016
Betrokken departementen	OCW, SZW, BZK

13. VERSTERKING FINANCIËEL ECONOMISCHE KENNIS BEWONERSINITIATIEVEN

Regionale opgaven	Bewoners in krimp- en anticiperregio's nemen steeds meer initiatief, zoals in wijkondernemingen. Daarbij kan behoefte bestaan financieel-economische kennis van bewoners te versterken.
Ondersteuning Rijk	Er is een intentieverklaring tussen de minister van Wonen en Rijksdienst en Regiobank ter ondersteuning van lokale initiatieven (pilots) Het ministerie van Financiën en de sector hebben een voorstel voor een pilot van de gezamenlijke banken om de "witte vlekken" in beschikbaarheid van geldautomaten in te vullen. Dit voorstel ligt bij de Autoriteit Consument & Markt.
Betrokken regionale partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale bewoners en bedrijven • Lokale verenigingen • Gemeenten
Duur ondersteuning	Geheel 2015
Betrokken departementen	BZK en Financiën